

Kulturutskottets yttrande

1980/81:7 y

över proposition 1980/81:166 med förslag till lag om radiotaltidningar, m. m., jämte motioner

Till konstitutionsutskottet

Genom beslut den 7 april 1981 har konstitutionsutskottet berett kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1980/81:166 jämte eventuella följdmotioner.

Propositionen bygger på ett förslag av radiorättskommittén (Ds U 1980:12 Radiosända dagstidningar) och innehåller förslag om ändring i radiolagen (1966:755) och förslag om en ny lag om radiotaltidningar. Med radiotaltidning avses i detta sammanhang en för synskadade avsedd talad version av en etablerad tryckt tidning som sänds ut i radio för att spelas in på särskild utrustning hos mottagaren så att den sedan kan spelas upp igen. Syftet med lagförslagen är att anpassa gällande regler så att radiodistribution av taltidningar i rättsligt avseende blir jämställd med andra distributionsformer. Ett genomförande av den föreslagna lagstiftningen kommer att skapa den juridiskt nödvändiga förutsättningen för att man på det sätt som nu är i fråga skall kunna tillgodose det återkommande kravet från de synskadade att den debatt och nyhetsförmedling som sker i dagstidningsform skall göras tillgänglig även för dem.

Propositionen har föranlett tre motioner nämligen

1980/81:2137 av Ingrid Diesen m. fl. (m) i vilken yrkas den ändringen i 4 § i den föreslagna lagen om radiotaltidningar att en föreskrift om att radiotaltidning inte får innehålla annonsmaterial ersätts med en föreskrift om att högst hälften av sändningstiden får användas för annonsmaterial ur förlagan.

1980/81:2138 av Eivor Marklund m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning av frågan om synskadades tillgång till vederhäftig och aktuell konsumentinformation i enlighet med vad som anförs i motionen.

1980/81:2139 av Gabriel Romanus (fp) vari yrkas den ändringen i 4 § i den föreslagna lagen om radiotaltidningar att bestämmelsen om att radiotaltidning inte får innehålla annonsmaterial utgår.

Som framgår av propositionen har en särskild utredare regeringens uppdrag att utvärdera försök med olika former av distribution av innehållet i dagstidningar till synskadade. Utredningsmannens uppdrag innefattar inte någon rättslig bedömning av olika metoder för spridning av taltidningar. Med hänsyn härtill och till att utredningsarbetet beräknas pågå under hela 1981 har föredragande statsrådet funnit det lämpligast att nu lägga fram ett förslag

som gäller de rättsliga förutsättningarna för radiodistribution av taltidningar. En fördel med detta är att en försöksverksamhet med sådan radiodistribution kan komma till stånd och framdeles i sin tur ge ett vidgat underlag för ställningstaganden i fråga om försörjningen med taltidningar. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning.

En principiellt betydelsefull fråga när det gäller radiotaltidningar är om dylika tidningar skall få innehålla annonsmaterial. Utskottet får i denna fråga erinra om att regeringen i proposition 1975:13 föreslog riksdagen bl. a. att godkänna vad i propositionen anförts i fråga om avvisande av kommersiell reklam mot vederlag i televisions- och ljudradioprogram. Förslaget i propositionen byggde på utredningen (SOU 1973:10) Reklam III, och det anfördes att denna utredning visat att införandet av TV-reklam skulle komma att allvarligt försämra pressens ekonomiska situation genom ett bortfall av annonsintäkter. Utredningen hade också visat hur svårt det är att, om TV-reklam tillåts, skydda programmen från en negativ påverkan. Slutligen hade i utredningen pekats på de negativa effekterna från konsumentpolitisk synpunkt av reklam i televisionen.

På förslag av utskottet i betänkandet KrU 1975:6 biföll riksdagen propositionen i den angivna delen. Innebörden härav är att riksdagen ansåg att övertygande skäl anförts för att avvisa reklam i radio- och TV-program.

Nämnas bör vidare att riksdagen i år behandlat en motion i vilken yrkats att riksdagen skulle göra ett uttalande till förmån för en framtida reklamfinansiering av radio och TV. Med anledning av detta yrkande uttalade utskottet i betänkandet KrU 1980/81:22 att riksdagen med den motivering som låg till grund för nyssnämnda riksdagsbeslut borde avvisa tanken på införande av kommersiell reklam mot vederlag i TV- och radioprogram. Motionsyrkandet avsågs av riksdagen.

Vid sin bedömning av frågan om annonser skall få förekomma i radiotaltidningar eller ej har utskottet utgått från att undantag från principen om förbud mot reklam i eteren inte bör göras utan mycket starka skäl. Utskottet är medvetet om att de synskadades önskemål i första hand gäller en så direkt återgivning av den tryckta förlagan som möjligt men anser det så viktigt att nyssnämnda princip får förbli obruten att detta väger över.

Utskottet vill utöver det som nu sagts i annonsfrågan erinra om att det vid remissbehandlingen av den utredning som legat till grund för propositionen från en del håll uttalats att sändningarna bör ske i kodad form så att innehållet blir tillgängligt endast för den som har den särskilda mottagarutrustning som i så fall kommer att behövas. I propositionen konstateras att en kodning ofrånkomligen kommer att medföra en kostnadshöjning både på mottagar- och sändarsidan. Därjämte uttalas att det bör ankomma på vederbörande tidningsföretag att självt ta ställning till frågan om kodning. Utskottet vill tillfoga den synpunkten att den kostnadsökning som en kodning innebär för det sändande tidningsföretaget kan öka beroendet av annonsintäkter.

Därmed ökar också riskerna för att reklamintressena får möjlighet att påverka sändningarna.

En annan synpunkt som också kan nämnas är att själva urvalet av annonser kan innebära ganska svåra bedömningsfrågor. Det kan inte uteslutas att det även i dessa sammanhang kan bli svårt att utesluta reklamintressena från möjligheten att påverka sändningarna.

Med det nu anförda ansluter sig utskottet till den ståndpunkt som angivits i den föreslagna lagen om taltidningar, nämligen att dessa tidningar inte får innehålla annonsmaterial. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2137 och 2139.

I den föreslagna lagstiftningen föreskrivs att radiotaltidningar inte får sändas utan tillstånd av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Med anledning av ett uttalande av lagrådet berörs i propositionen frågan om den konkurrenssituation som uppkommer om sändningsutrymmet inte räcker till för alla i och för sig kvalificerade sökande. Utskottet som konstaterar att tillståndsgivningen tills vidare avses skola ligga hos regeringen delar den i propositionen uttalade uppfattningen att det i synnerhet under den första tiden då det mest är fråga om försök är osannolikt att det uppkommer några problem om hur en konkurrenssituation skall hanteras. Frågan bör emellertid följas med uppmärksamhet.

En annan fråga som också bör uppmärksammas under försöksverksamheten är risken för förväxlingar mellan nu ifrågavarande sändningar och vanliga rundradiosändningar från Sveriges Radio-koncernens bolag. Utskottet utgår liksom föredragande statsrådet från att radiotaltidningarna utformas så att risk för förväxling inte uppstår.

Med anledning av det i motion 2138 framförda yrkandet om en utredning av frågan om synskadades tillgång till vederhäftig och aktuell konsumentinformation får utskottet framhålla att utskottet givetvis delar motionärernas uppfattning om vikten av att de synskadade får tillgång till dylik information. Motionen behandlar konsumentinformation i vidare mening, men eftersom den väckts med anledning av propositionen om radiotaltidningar vill utskottet också framhålla att dylik information förekommer i etermedierna. Gällande principer i fråga om radio- och TV-verksamheten innebär bl. a. att utskottet inte bör göra några uttalanden med syfte att påverka programutbudet i radio och TV. Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet motion 2138.

Vad som anförts och föreslagits i propositionen har inte gett utskottet

anledning till andra uttalanden än som framgått av det föregående. Utskottet tillstyrker att riksdagen antar de i propositionen framlagda lagförslagen.

Stockholm den 29 april 1981

På kulturutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Karl-Eric Norrby (c), Tore Nilsson (m), Åke Green (s), Kerstin Anér (fp), Tyra Johansson (s), Lars-Ingvar Sörenson (s), Hans Alsén (s), Lars Ahlmark (m), Catarina Römmung (s), Anna Eliasson (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Bertil Hansson (fp), Elisabeth Fleetwood (m) och Åke Andreasson (c).

Avvikande mening

Tore Nilsson (m), Kerstin Anér (fp), Lars Ahlmark (m), Bertil Hansson (fp) och Elisabeth Fleetwood (m) anför följande:

I motion 2137 av Ingrid Dicsen m. fl. yrkas att 4 § i lagen om radiotaltidningar skall ha lydelsen: "Radiotaltidning skall helt eller delvis återge texten i förlagan. Högst hälften av sändningstiden får användas för annonsmaterial ur förlagan. Utöver material som förekommer i förlagan får radiotaltidning endast innehålla uppgifter om hur materialet i sändningen disponerats."

Det i propositionen föreslagna förbudet mot annonsmaterial har således ersatts med en begränsad rätt till sådant material.

I motion 2139 av Gabriel Romanus yrkas att 4 § skall lyda: "Radiotaltidning skall helt eller delvis återge texten i förlagan. Utöver material som förekommer i förlagan får radiotaltidning endast innehålla uppgifter om hur materialet i sändningen disponerats."

Även här är det således fråga om att förbudet mot annonsmaterial lyfts bort ur lagtexten. Då ett återgivande av förlagan med bibehållen balans mellan övrig text och annonsmaterial leder till att högst hälften av sändningstiden används för det senare är förslagen i motionerna i praktiken sammanfallande.

De synskadade har uttryckt bestämda önskemål om att radiotaltidningar så nära som möjligt skall ansluta till den tryckta förlagan. Detta betyder att även annonsmaterial skall inkluderas. Annonser innehåller information som kan vara av intresse för de synskadade. Med tanke på att sändningarna är avsedda att äga rum under några timmar efter midnatt är hänvisningen till det allmänna förbudet mot reklam i etern ett otillräckligt skäl att gå emot de

synskadades önskan om så jämbördig rätt att ta del av dagstidningar som möjligt. Det vore, som framhålls i motion 2139, att låta principerna ta över en bedömning präglad av mänsklighet och förnuft. Mot denna bakgrund tillstyrks en utformning av 4 § i lagen om radiotaltidningar som tillgodoser yrkandena i motionerna 2137 och 2139.

I motion 2138 av Eivor Marklund m. fl. föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning av frågan om synskadades tillgång på vederhäftig och aktuell konsumentinformation. Till detta kan sägas att om annonsmaterial tillåts i radiotaltidningar är en väsentlig del av motionärernas önskemål tillgodosett. Givetvis täcker inte annonserna i dagspressen i bredd och saklighet hela det behov av konsumentinformation som aktualiseras i motionen. Övriga aspekter på denna fråga berör dock ej proposition 166. Av anförda skäl avstyrks motion 2138.

